№ 122 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 10

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 10 № 122

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախկին հասցէն և 40 կ. նամականիշով:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում 8 Площадь Биржи.

ԱԶԴ

«Մ Շ Ա Կ Ի» այն բաժանորդները, որոնք ուղարկել են տարեկան բաժանորդագնի առաջին կէսը, թող շտապեն ուղարկել երկրորդ կէսը, որպէսզի լրագրի առաքման գործում տեղի չունենայ ընդհատում:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
Ընդունելութեան Յանձնաժողովի Կենտրոնական Բիւրօն

յայտնում է ի գիտութիւն բոլոր ազգային-եկեղեցական-կուլտուրական և հասարակական հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների, թէ ցանկացողները՝ ողջունել Վեհափառ Հայրապետի գալուստը Թիֆլիսի երկաթուղու կայարանում և վեհարանում, պէտք է նախօրօք գրաւոր կերպով յայտնեն այդ մասին Կարգադրիչ Մասնաժողովին առաջնորդարանում, մինչև յունիսի 11-ը, նշանակելով ներկայացող պատգամաւորների անունները, որպէսզի կարելի լինի տալ տոմսակներ պատգամաւորներին:

(Ե. Չ. Հ.) (առ.) 538. 3—2

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

ժողովրդ. ներկայացումների կազմակերպ.
Հայկական սեկցիան
Բարեհաճ մասնակցութեամբ յայտնի դերասանուհի տ. Սիրանոյշի, տ. Զաբէլի և պ. Արաքսեանի
Հինգշաբթի, յունիսի 11-ին
կը ներկայացնէ
ԶԱՒՌԱԿ
դրամա 5 գործ.
Տոմսակների գները 50 կ. մինչև 5 ր.:
Հետևեալ ներկայացումը յունիսի 20-ին, պ. Արաքսեանի բենեֆիսին. կը ներկայացվի «Տրիլբի»:
(Չ. Հ.) (առ.) 544. 2—1

ՓՈՐՁԵՑԷՔ
Ստերիլիզացիայի ենթարկված
ԻԴԷԱԼԻ ՍԵՐԸ
ՌՕԶԵՆՏՕՎԻ
առանց բացիլների, սուրճի և թէյի համար. չէ փչանում. միանգամայն առողջապահական:
ԳՏՆՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ
(Չ. Չ.) (П. 74440) առ. 456. 9—7

Կանանց I հիւանդանոց
Ծննդաբերական բաժանմունքով:
Բէբուտովսկայա փող. 58, տելեֆոն 230.
Բաց է ամբողջ տարին: Ամառը բժ. Մ. Գ. ՄԿՐՏՉԵԱՆՑԸ մնում է հիւանդանոցում:
(Չ. Կ.) (առ.) 462. 10—7

ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԻ ✦ ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ ✦ ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ
ԲԺԻՇԿ
ԱՐԱՄ ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ
Մոսկվայի Կայսերական Համալս. կանանց հիւ. կլինիկայի ասիստենտ:
Կանանց հիւանդութիւններ և մանկաբարձութիւն:
Հասցէն և ընդունելութեան ժամերի մասին տեղեկանալ «Գրուպպայի» գրասենեակից կամ «Пятигорское Эхо» լրագրից:
(Չ. Կ.) (առ.) 463. 10—7

ՕԳՆԵՑԷՔ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԻՆ

Ռուսաց կայսերական բարձր կառավարութիւնը, յանձին մինիստրների նախագահ ստատս-սեկրետար Ստոլիպինի, համաձայն Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վորոնցով-Դաշկովի առաջարկութեան, յարգել է այն միջնորդութիւնը, որ Թիւրքահայաստանի հայ սովեալներին օգնող Հանգանակիչ Մասնաժողովը, կաթողիկոսական տեղապահ սրբազանի միջոցով, յարուցել էր՝ թոյլ տալու շար[illegible] իր ընդհատուած գործունէութիւնը, այն է շարունակել հանգանակութիւնը յօգուտ Թիւրքահայաստանի հայ աղէտեալների դարձեալ մի տարի ժամանակամիջոցով:

Կովկասի Փոխարքան գրութեամբ յանուն տեղապահ սրբազանի, որ ի 31 մայիսի № 11956 յայտնում է, թէ ներքին գործերի մինիստր ստատս-սեկրետար Ստոլիպինը թոյլատրել է շարունակել յօգուտ Թիւրքահայաստանի հայ աղէտեալների հանգանակութիւնը ռուսական կայսրութեան մէջ դարձեալ մի տարի ժամանակով, նախկին պայմանների հիման վրա, ուստի և հրաւիրում է Հանգանակիչ Մասնաժողովը վերաստանձնել իր պաշտօնը:

Այն րոպէին, երբ Ադանայի աղէտը հրամայողական պահանջ է դրել հայ ժողովրդի վրա՝ օգնութեան ձեռք կարկառել աղէտի թշուառ զոհերին, Կովկասի Փոխարքայի այս նոր մարդասիրական ակտը Թիւրքահայաստանի աղէտեալների վերաբերմամբ պէտք է ուրախացնէ մեզ ռուսահայերիս:

Եւ ուրեմն Հանգանակիչ Մասնաժողովը վերսկսելով իր գործունէութիւնը, մի առանձին նոր եռանդով, իրաւունք ունի յուսալ, որ հայ ժողովուրդը Ռուսաստանում կը շտապէ օգուտ քաղել նոր թոյլտուութիւնից և իր առատաձեռն նուէրները հասցնել Մասնաժողովին, ամոքելու համար այն մեծ աղէտը և ծով-ցաւը, որ բացվել է Կիլիկիայի հայութեան համար:

«Մշակը», որ ժամանակ դադարեցրել էր նուիրատուութիւններ ընդունելը, այսօր նորից կոչ է անում մարդասէր անձանց շտապել իրանց լուման ձգել ազգային մեծ աղէտի գանձանակի մէջ:

«Մշակը» առաջվայ նման լայն բացում է իր էջերը նուէրները արձանագրելու և նրանց Մասնաժողովին հասցնելու համար:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

Գար. արք. Սաթունեանը հեռագրում է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Նոր-Նախիջևանից մեկնելով՝ Բագու չէ մտնելու, այլ Բալաջարիից ուղղակի գալու է Թիֆլիս: Մուտքը Թիֆլիս լինելու է շաբաթ, մայիսի 13-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Մոսկվա, 8 յունիսի

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս Իզմիրլեանը մեկնեց Ռոստով Դ. վ.: (Հ. Գ.)

Ռօմանովսկայա կայարանից ստացանք հետևեալ հեռագիրը.

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դիմաւորելու համար Ռօմանովսկայայի հայերը ընտրեցին պատգամաւորներ՝ տեղական պօստ-հեռագրական գրասենեակի պետ Կայտանջևին, վաճառական Ջարուտովին և քահանայ Հերթեցեանին: Այդ պատգամաւորները ներկայացնելու են մի շարք անյետաձգելի հարցեր՝ կրթական և այլք»:

Յունիսի 4-ին Բագւում Կաթողիկոսին ընդունելու համար կազմված մասնաժողովի նախագահ Բ. Մ. Դօլուխանեանի անունով հեռագիր է ստացվել Պետերբուրգից, որով հաղորդվում էր, որ Կաթողիկոսի մնալը Բագւում դէպի Թիֆլիս ուղևորվելիս մի փոքր դժուարութիւնների է հանդիպում և գուցէ բոլորովին չի կայանայ, որովհետև կովկասեան Փոխարքան մտադիր է յունիսի 15—16-ին Թիֆլիսից ուղևորվել Պետերբուրգ, իսկ Կաթողիկոսը կը ցանկանար տեսնվել նրա հետ Թիֆլիսում:

Նորին սրբութեանը Բագւում ընդունելութիւն ցոյց տալու համար կազմված յատուկ մասնաժողովի փոխ-նախագահը խակոյն և եթ հեռագրով պատասխանել է, որ Բագւում արդէն պատրաստութիւններ են տեսնվում Կաթողիկոսին ընդունելու և հայ հասարակութեան ջերմ փափագն է տեսնել իր մօտ իր բարձրագոյն պատրիարքին, եթէ միայն դա չի խանգարի նրա մարշրուտը: («Б.»)

Երէկ երեկոյեան, Կաթողիկոսի ընդունելութեան գլխաւոր բիւրօն, գումարվելով առաջնորդարանում, մի շարք կարգադրութիւններ արեց: Որոշվեց արարողական հանդէսի ծրագիրը տպագրել լրագիրներում:

Կաթողիկոսի Թիֆլիս գտնված ժամանակ Վանքի բակը և մուտքը գեղեցիկ կերպով լուսաւորված են լինելու էլեքտրականութեամբ:

Պաշտօնական ընդունելութիւնը Փոխարքայի կողմից լինելու է պալատում: Կաթողիկոսը իր ժամանելուց յետոյ անմիջապէս ներկայանալու է Փոխարքային:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Վիէննա, 8 յունիսի

«Նոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Սալոնիկից, որ Եանինայից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Ցիցցայի մօտերը յունաց հրոսակախմբի և ժանդարմների միջև տեղի է ունեցել ընդհարում, որ տևել է մի քանի ժամ: Երեք կոմիտաջիներ սպանված են, մինը վիրաւորված:

Կլասսօնից հաղորդում են, որ մի հրոսակախումբ յարձակվել է Պօլիանա գիւղի վրա: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 8 յունիսի

Նկատի առնելով այն յուզիչ լուրերը, որ տարածվում են Ջէվադ փաշայի անաջող գործողութիւնների մասին, պատգամաւորների պալատը որոշեց հարցապնդում ուղղել ներքին գործերի մինիստրին այդ գործողութիւնների մասին: (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 8 յունիսի

Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 340, մեռան 19 հոգի: (Հ. Գ.)

Իրկուտսկ, 8 յունիսի

Անյայտացաւ Արևելեան-Սիբիրի հրացանաձիգ գնդի գանձապահը, որ բանկից կեղծ հաւատարմաթղթով ստացել էր 161,000 րուբլի: (Հ. Գ.)

Լիվերպուլ, 8 յունիսի

Կրօնական պատճառներով ուժեղ ընդհարումներ եղան իռլանդացի կաթոլիկների և բողոքականների միջև: Մի քանի տներ քարուքանդ արվեցին, մինը հրդեհվեց: Հեծեալ ոստիկանութիւնը յաճախակի քարէ տարափի տակ հանդէս եկաւ ցուցարարների դէմ: Ձերբակալված են մօտ 50 մարդ. մի քանի ոստիկաններ վիրաւորված են: (Հ. Գ.)

Լոնդօն, 8 յունիսի

Ծովակալութիւնը հրատարակել է հետևեալ յայտարարութիւնը. «Սաֆօ» յածանաւի ընդհարման ժամանակ ոչ ոք չը վնասվեց: Նաւը կարգի բերելու աշխատանքները ընթանում են արագ կերպով. յոյս կայ, որ յածանաւը կարելի կը լինի բարձրացնել»: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 8 յունիսի

Հաւասին հաղորդում են Ֆէցից, որ Բագի մահալը բոլորովին ջարդել է Ուլիդ-Մահամմէդի զօրքը: Ամեն կողմից Ֆէց են ապաստանում փախստականները: (Հ. Գ.)

Կալկաթա, 8 յունիսի

Մինջուրի և Էննօրի միջև գնացքների խորտակման ժամանակ սպանվել են 15 տեղացիներ: (Հ. Գ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՌԸ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎՈՒՄ

Կ. Պօլիս, 24 մայիսի

Ուրբաթ, մայիսի 22-ին, Իզմիրլեան ներկայ գտնվեց ազգ. ժողովի նիստին, հանդիսաւորապէս մատուցանելու համար իր հրաժեշտի ողջոյնը:

Իզմիրլեան առանձնապէս ցանկացել էր, որ այդ նիստին կարդացվի նաև Երուսաղէմի քննիչ յանձնաժողովի տեղեկագիրը, ինքը մօտիկից ծանօթ լինելով գործին: Եւ որպէսզի կատարվի Կաթողիկոսի փափագը, յանձնաժողովը փութացրել էր իր աշխատանքները և բերել վերջացնէս իր եզրակացութիւնները:

Փակցծում ասեմ, որ Երուսաղէմի հարցը եղել է մի կատարեալ Պանամա, Թիւրքահայի համար: Օգտվելով համիդեան վերջին 10—15 տարվայ անիշխանական շրջանից, երբ կազմալուծված էին ազգ. սահմանադրութեան երաշխիքները և փըլված ազգ. վարչ. մարմինների կօնտրօլի իրաւունքները Երուսաղէմի գործերի վրա, վանքի միաբանութեան մի քանի անդամները վարվել են վանական կալուածների և հասոյթների հետ այնպէս, ինչպէս իրանց սեփական հարստութեան հետ: Միաբանութեան մատակարարը, Ղևոնդ վարդապետ, իւրայրել է հսկայական գումարներ և այսօր վանքը ընկել է դարձեալ հարիւր-հազարների պարտքի տակ, որը փաթաթելու են նորից, անկասկած, դժբաղդ ժողովրդի վզին: Երուսաղէմի այժմեան պատրիարքը, Յարութիւն արքեպիսկոպոս, որ սկզբում դէմ էր Ղևոնդին և նրա արբանեակներին և հաշիւ էր պահանջում, ներկայումս, զառամած և խելացնոր, ընկել է վերջիններիս ազդեցութեան տակ և բռնել նրանց կողմը:

Երբ Կ. Պօլսի վարչութիւնը ձեռք է առնում զանազան միջոցներ, Յարութիւն պատրիարքը հակառակվում է, առարկելով որ Երուսաղէմը անկախ է:

Ազգ. ժողովը, փոխանակ գումարվելու իր սովորական ժողովատեղում, Ղալաթիայի խորհրդարանում, նիստ կայացրեց Կումկափուի մայր-եկեղեցում, աւելի հանդիսաւորութիւն տալու համար իր գումարման:

Նախ տեղի ունեցաւ պատրիարքի ընտրութիւնը, և, ինչպէս ձեզ յայտնի կը լինի, Թիւրքահայոց պատրիարք ընտրվեց Եղիշէ եպ. Դուրեան:

Այնուհետև մի քանի աշխարհականներ և հոգևորականներ, առենապետ Մինաս Չերազի առաջարկութեամբ, իբրև հրաւիրակ, գնացին հանդիպակաց շէնքը՝ պատրիարքարան, ուր սպասում էր Իզմիրլեան:

Կաթողիկոսը ընդունվեց բոլոր երեսփոխանների կողմից ծափահարութեամբ, ոտքի վրա, և գնաց բազմել ժողովի մէջտեղում առանձնապէս իրա համար պատրաստված թիկնաթոռը: Նրա հետ շարվեցին Գարեգին և Աշտա եպիսկոպոսները, Մեսրոպ և Բաբգէն վարդապետները՝ վեղարաւոր:

Ատենապետի մի քանի խօսքերից յետոյ, Իզմիրլեան առաջարկեց կարդալ Երուսաղէմի հաշուեքննիչ յանձնաժողովի տեղեկագիրը:

Այդ տեղեկագրի ընթերցումը տևեց աւելի քան 2 ժամ: Յանձնաժողովը՝ մանրակրկիտ հետազօտութիւններից յետոյ՝ այն եզրակացութեան էր յանգել, որ Երուսաղէմը պարտքի տակ է ընկել նորից 26,564 ոսկու (200,000 րուբլուց աւելի) չափ: Յանձնաժողովը մեղադրում էր միաբանութեանը, վանքի տնօրէն-ժողովին և մատակարար Ղևոնդ վարդապետին, որին յանցաւոր էր համարում 100,000 րուբլու իւրացման մէջ:

Տեղեկագիրը պատասխանատու նկատում էր և Գէորգ եպ. Երէցեանին, Երուսաղէմի նախկին ներկայացուցչին, Կ. Պօլսում, որը համարվում է, առ հասարակ, Ղևոնդ վարդապետի գործակից և պարտաւորվում է վճարել համեմատաբար շատ աւելի փոքրաքանակ մի գումար:

Այդ տեղեկագիրը, ինչպէս տեսնում էք, լախտի հարուած եղաւ Ղևոնդ և Գէորգ Փարաջաւորների գլխին, որոնք կաշառել էին Կ. Պօլսի հայ մամուլի մեծագոյն մասը, ստեղծել նոյնիսկ առանձին օրգաններ, պաշտպանելու համար իրանց կորած դատը, վարձկան գրիչներով:

Ապա խօսեց Իզմիրլեան: Նա ծանրացաւ նախ՝ Երուսաղէմի խնդրի վրա.

«Երեսփոխան հարք և տեարք.

«Հրաժեշտի ողջոյնս տալէ առաջ, պարտք կը զգամ Երուսաղէմի տեղեկագրին նկատմամբ մէկ քանի խօսք ըսել: Ինչ որ մինչև հիմա կը ճանչցուէր հաշուական խնդիր անունով, ուրախ եմ որ յանձնաժողովը մատը դրեր է վէրքին վրայ և եղած վարչական ու կանոնական զեղծումները կը նկատէ պատճառ գործուած անկանոնութիւններուն: Շատ ճիշդ է: Տեղեկագրէն զատ՝ հոն իմ տեսածներս ալ նոյնը հաստատած են: Կանոնաւոր բիւջէ գոյութիւն չէ ունեցած. օրինակի համար, ամեն ամիս մատակարար-տեսուչներ իրենց հաշիւը կը ղրկեն. Բեթղեհէմի տեսուչը առաջին ամսը 50, երկրորդ ամսը՝ 70, երրորդ ամսը՝ 80 ոսկի կը ծախսէր. բաղդ չկար թէ տակաւին տարւոյն առաջին երեք ամիսներն են և այսչափ ծախս եղաւ, մինչ մեր բիւջէն տարեկան այսչափ է. մնացեալ ամիսներն ալ եթէ այսպէս ծախսուի, ո՞ւր կը հասնի վիճակը: Ասիկա չի հարցուիր, չի քննուիր և կը մնայ 700 ոսկիի բաց մը, ինչպէս ցոյց տուած է յանձնաժողովը:

«Հետևաբար, տեարք երեսփոխանք, փափագելի է, որ այս ժողովին մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըլլայ այս խնդիրը»:

Այնուհետև Իզմիրլեան անցաւ այն առարկութեան, թէ Երուսաղէմ անկախ է Կ. Պօլսի պատրիարքութիւնից, հետևաբար այս վերջինը չի կարող միջամտել նրա գործերին:

«Կըմբռնեմ այդ անկախութիւնը, երբ խնդիրը Երուսաղէմի պատրիարքի հոգևոր իրաւասութեան վրայ է. քահանայ մը կը ձեռնադրէ կամ կը պատժէ. բայց չեմ կրնար ըմբռնել թէ Երուսաղէմ իր այնքան գոյքերով ու կալուածներով, որոնք արդիւնք են ժողովրդական նուիրաբերութեան, կը վերաբերին միայն միաբանութեան»: (Ծափեր):

Յետոյ առանձին շնորհակալութիւն յայտնեց այն պատւի համար, որ ընծայել է նրան հայ ժողովուրդը պատրիարք և ապա կաթողիկոս ընտրելով: Հայ-կաթոլիկ, հայ-բողոքական, յոյն և իսլամ հասարակութիւններին՝ որ յարգանքով պատւել են նրան Երուսաղէմից Կ. Պօլիս վերադառնալիս: Նիկոլայ II կայսրին՝ որ վաւերացրել է նրա հայրապետական պաշտօնը:

Այնուհետև Իզմիրլեան շօշափում է մի այնպիսի խնդիր, որ ծագեց վերջերս և բաւական խոշոր յուզում առաջացրեց պաշտօնական և անպաշտօն շրջաններում. այն՝ թէ Կաթողիկոսը՝ «Ռուսկօյէ Սլօվօ» թերթի աշխատակցի հետ տեսակցելիս՝ յայտարարած լինի որպէս թէ որ ինքը խնդրելու է Ռուսաստանի հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը Թիւրքահայերի համար, Ադանայի վերջին ողբերգութեան առիթով:

Այդ հարցը իրարանցում և յուզմունք ծնեցրեց ոչ միայն հայ, այլ և օսմանեան պետական շրջաններում: Երբ հրապարակ ելաւ ռուս թղթակցի այդ տարօրինակ տեսակցութիւնը, Բ. Դուռը հրաւիրեց տեղապահ Արշարունուն և հարցրեց, թէ կարո՞ղ է արդեօք ասել՝ ի՞նչ խօսակցութիւն տեղի ունեցաւ Իզմիրլեանի և Զինովիեւի դեսպա-

Լոնդոն, 8 յունիսի

Պետական Դումայի և Պետրոգի ան-դամները այցելեցին պրեմիեր մինիստ-րին, արտաքին գործերի մինիստրին, երկու պալատների նախագահներին, [illegible] և ուրիշների։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 8 յունիսի

«Դեյլի-Գրաֆիկ», «Դեյլի-Նիւս» և «Մորնինգը» սրտագին ողջունում են ռուս հիւրերի գալուստը, որ աւելի ևս քաղաքակցել է ռուս-անգլիական յարաբերութիւնները։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 8 յունիսի

Երեկ յատուկ վագոններով եկան Պետական Դումայի և Պետրոգի 16 անդամները՝ [illegible] (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 8 յունիսի

Կիրակի օրը մեր զօրամասը [illegible] (Հ. Գ.)

«Ցրանսկ. Ցայտ.» լրագրի Թղթակիցը [illegible] Ղուրանի վրա տուած սրբազան երդումը խախտող շահը այլևս չէ կարող վայելել իր ժողովրդի վստահութիւնը։ Սակայն շահը, բնական է, որ ամենևին չէ էլ մտածում հրաժարվել գահից, չէ ուզում և նրա ձեռ-քը յանձնել իր պալատականներին։ Գտնե-լով որ լաւ չէ իր համար անձամբ բա-Նակցութիւն վարել հպատակների հետ այդ տեսակ բաների մասին, նա յանձնարարեց գործը շարունակել ռուսներին։ Ռուսները խելոյն և հեթ ուլտիմատում առաջարկեցին «յեղափոխականններին»․ շահը համաձայ-նութիւն տուեց կատարել սահմանադրու-թեան պահանջը․ խռովութիւնների այլևս պատճառ չը կայ, ուստի բոլորը պէտք է հանգիստ կերպով ցրվեն տները, ապա թէ ոչ նրանք բոլորն էլ օրէնքից դուրս կը համարվեն։ Ստանալով այդ ուլտիմատումը, սիփէհդարը, որ՝ բանակ դրած Ղազվինի մօտ՝ սպառնում էր Թէհրանին, պատասխա-նեց մի բողոքով՝ ուղղված բոլոր օտար պե-տութիւնների դեսպաններին․ «Առիթ չը կայ մեզ օրէնքից դուրս յայտարարելու, որովհետև օրէնքները խախտում էին շահի շրջապատողները»։ Այնուամենայնիւ նա յետ նահանջեց Ղազվինից դէպի Համադան և, ըստ երևոյթին, բոլորովին տրամադիր էլ չէ պնդել վերոյիշեալ իր պահանջների վրա։ Բատից դուրս եկան Թէհրանի սահմանա-դրականները ևս իրանց թիւրք աէրերի ձնշմաններքոյ, որոնք հրաշխաւորեցին, որ ա-զատութեան մէջ ևս նրանց ոչ ոքձեռք չի տայ։ Շահի շրջապատողների մէջ իրարանցում առաջ բերեց այն լուրը՝ թէ ռուս զօրքերը մօտենում են Րաշտին, թէև այդ յետոյ չը հաստատվեց։ «Չէ, ես ասում էի,—բացա-կանչում էր Լեախօվը,—որ հարկաւոր է մի զօրամաս ուղարկել այստեղ մեզ մօտ, Թէհ-րան, և այստեղից էլ սկսել գործողութիւն-ներ, բայց Պետերբուրգում չը համաձայն-վեցին ինձ հետ։ Այժմ Րաշտից մերոնք կը հալածեն յեղափոխականներին և նրանք, ի հարկէ, կը յարձակվեն Թէհրանի վրա։ Եւ առաջ քան ռուսներն այստեղ կը հասնեն, Թէհրանը աւերված կը լինի և նրանք կը գտնեն միայն աւերակներ»։

Այդպիսի վտանգ,—ասում է Թղթակիցը, —իրապէս չէ սպառնում Թէհրանին։ Եւ նրան գնդապետ Լեախօվը չէ, որ պաշտպա-նում է յեղափոխականներից, այլ հէնց յե-ղափոխականների իրանց չկամութիւնը՝ պատերազմը շարունակելու։ Պարսիկների ռազմական հին արժանաւորութիւնները չքացել են բոլորովին։ Զինուորական ար-հեստի վերաբերմամբ նրանք աւելի յիշեց-նում են աշխարհիս ամենախաղաղասէր ժողովրդին՝ չինացիներին։ («Р. В.»)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 26 մայիս

Ադանայի նպաստի խառն յանձնախումբը, որ կազմուած է սուլթանի հովանաւորու-թեան և Սայիդ փաշայի նախագահութեան ներքև, յաջողած է բաւական մեծաքանակ գումարներ ձեռք բերել։ Սուլթանը տուած է 500 ոսկի, բոլոր մեծ դրամատուները մասնակցած են. կան որ տուած են 500 ոսկի, ուրիշներ՝ 800—1000։ Կը սպասենք տեսնել թէ ինչ չափով պիտի մասնակցին թիւրք պաշտօնատարներ, մեծահարուստ-ներ։ Այսօր կամ վաղը դիմում պիտի ըլլայ խմբվին, որ, ամառնային սովորութեանը համեմատ, հիւր է Պոլսում։ Հաւանական է, որ մեծկակ գումար մը տայ։ Սուլթանին տուած քիչը պէտք է մեծ տեսնել, որով-հետև ան ինքն ալ հին րէժիմի գոհերէն է, այսօր ունեցած ամսաթոշակն ալ հազիւ իր պէտքերուն բաւականաչափ։

Յանձնախումբին ոչ բարեկամեցողութիւ-նը կասկածի ներքև է և ոչ ալ գործունէու-թիւնը։ Հաւանական է, որ կարենայ մեծ-կակ գումարներ ձեռք բերել կիլիկեան ա-ղէտեալներուն համար։ Բուն հարցը բաշ-խումին մէջ է. այդտեղն է որ ակամայ կը պաշարուինք ամեն տեսակ կասկածնե-րով ու վախերով։

Անհաւասիկ թէ ինչո՞ւ։ Կառավարութիւնը, առաջին օրուընէ սկսեալ, և տակաւին այս րոպէիս ալ, ջանադիր է ցոյց տալ, թէ հա-յերու չափ խլամ աղէտեալներ կան։ Ատի-կա պատրուակ մըն է չարաճճար մեքենա-յութեան, մէկ կողմէ կատարուած ջարդը դնելով հաւասար հողի վրայ, նոր գոհեր տալ կախաղանի ողջ մնացած հայերէն, և միւս կողմէ՝ նպաստը, հաւասար չափով և գուցէ ալ աւելի համեմատութիւնով՝ բաշ-խել իսլամներու։ Եւ այդ ընթացքով կառա-վարութիւնը կը հասնի նոր նպատակներու․ —հայերը զրկել այն նպաստներէն, որոնց կարօտ են, և վարձատրել չարագործ իս-լամները, որպէսզի գալիքին մէջ պատրաստ ըլլան միշտ նոր սպանութիւններու, նոր թալանի, նոր խժդժութիւններու։

Կառավարութիւնը, թէ կեդրոնի մէջ և թէ իր գաւառական ճիւղերուն մէջ, հաս-տատութիւն կուտայ մեր այս ենթադրու-թեանց։ Ջէվադ-բէյը, որ Համիդի շարժում-ներուն գործադիրը եղաւ, իրենց ըսածի համեմատ, պատուաւոր պաշտօնատարի մը պէս Բ. Դուռ կերթեւեկէ, ներքին գործերու խորհրդականի՝ Ադիլ-բէյի գրասենեակը կը նստի մեծապատիւ այցելուի մը պէս, կը խորհրդակցի գաղտնաբար և դուրս կելլէ ազնուաշուքօրէն։ Ո՞ւր է, ի՞նչ կընէ մեր ա-նաչառութիւնը... Ջէվադ-բէյ կը պա-հուի բոլոր քնքշանքով, և վաղը կամ միւս օր, ըստ բարձրագոյն՝ որոշումի, Ադա-նա պիտի ղրկուի՝ իր իմաստուն խորհըր-դատուութիւնովը օժանդակելու պատերազ-մական ատեանին, որ կերևի թէ դժուարու-թեանց կը բաղխի կնճռոտ հարցերու մէջ։ Ու անամօթաբար տակաւին կըսուի, թէ համիդեան ծրագիրն է, որ գործադրուեցաւ։

Այսպէս՝ Ջէվադ բէյ, Ադիլ բէյ ամենքիս աչքին առջև եղած ատեն, կառավարութիւ-նը թոյլ կուտայ, որ շրջին ազատ, գործեն ու խորհին ազատ, կիլիկեան ոչնչացումի համար ձեռք բերած յաջողութեանը վրայ գաղտնաբար խնդակցին, և ձերբակալու-թեան հրամանագիր կը հանէ Ադանայի ա-ռաջնորդին, որ ամիսներ առաջ Եգիպտոս ուղևորած էր։

Ի՞նչպէս հաշտեցնել այսքան հակասու-թիւններ։ «Համիդը ըրաւ, անոր վեր-ջին ծրագիրն է» կը հրատարակեն. ոճրա-գործները հրապարակաւ ման կուգան ան-ձեռնմխելիօրէն, և ձերբակալութեան հրա-մանագիր կը հանուի Մուշեղ եպիսկոպոսի դէմ։ Ծիծաղէ՛լ, գայրանա՛լ. ձրը ատոնցմէ։

Ո՛չ մէկը և ոչ միւսը։ Այս դրութիւնը շարունակական պիտի մնայ, թիւրքերը պի-տի ձևափոխուին արտաքնապէս, բայց ներ-քուստ պիտի մնան յաւիտենաբար քանդող, փճացնող տարր։ Ցարգանք ըսելով փոքրա-մասնութեան մը, որ կը ճանչցուի «երի-տասարդ թիւրք» անունի ներքև և որ իս-կապէս ըմբռնած կերևի երկրին դատապար-տութիւնը իսլամական ըմբռնումի տակ, ջուրին տուր ամենն ալ։

Նոր յայտնութիւն լսեցէք։ Քաղաքային վարժարանի պատմութեան ուսուցիչը, իր դասարանին մէջ, ցաւ յայտնած է սուլթան Մուհամմէդ Բ.-ի թոյլատու քաղաքականու-թեանը մասին։ Ցարգելի ուսուցչին կարծի-քովը, Բիւզանդիոնի յաղթականը իր յաղթող ոտքերուն տակ դնելու էր իր կայսրութեան բոլոր կրօնքները, և այսօր, յանուն քրիստոնէական կրօնքի, հայ, յոյն գոյութիւն ունեցած չէին ըլլար թիւրքա-կան հողի վրայ. և իրենք, թիւրքերը, սահ-մանադրութեան հետ, ստիպուած չէին ըլլար նկատի առնելու զանազան տարրերու ցե-ղային, աւանդական, կրօնային ձգտումնե-րը։ Անհաւասիկ նոր թիւրքերու ուրիշ տե-սակ մը։

Այդ կարգի յայտնութիւններ, որոնք ծայր տալ սկսած են նոր տեսակ խմորումներ ա-ռաջ բերելու, մեր առջևը կը պարզեն թիւրք հոգեբանութեան թագուն, այլ մթին մէկ անկիւնը։ Ու եզրակացութիւնը սա է, թէ ինչ որ իրենք քննադատելի կը գտնեն իր-րև պատմական սխալ Ցաղթող սուլթանին թոյլատու քաղաքականութեանը մէջ, պէտք է որ սրբագրեն, ու, իբրև գործադրական միջոց, հարկ պիտի ըլլայ, որ այսուհետև ծրագրեն կիլիկեան համանման դէպքեր։

Ի՞նչպէս հապա ըմբռնելու ենք, երբ Ադիլը կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը, չարագործները կը շրջին ազատ, Ադանայի առաջնորդին դէմ ձերբակալութեան հրա-ման կելլէ, իբրև թէ գրգռիչ ընթացք ու-նեցած ըլլար, ու «Իթթիդալ» շաբաթաթեր-թը, որ Ադանայի մէջ կը հրատարակուի և որ յայտնապէս գործակից և քարոզը ե-ղաւ ջարդի, թալանի, այսօր հնարաւորու-թիւն կունենայ օրաթերթի վերածուելու։

Այս մեկին, որոշ իրողութեանց առջև, թիւրք թերթերը, մանաւանդ Սելանիկի կո-միտէական organe-ը, կը շարունակեն ան-հասկնալի գտնել յոյներուն ցուրտ վերա-բերութիւնը դէպի Երիտասարդ-Թիւրքիան։

Ցոյներու մեծ մտածումն է հիմա կրետա-կան հարցը։ Տարակոյս չունիմ թէ քաղա-քական առաջին գնդակը արձակուած թէ ոչ՝ Պոլսի երիտասարդ յոյներն են, որոնք պիտի վազեն մայր հայրենիքի օգնութեա-նը Ցունաստանի դրօշակին տակ։

Քեամիլ փաշան մեծ հսկողութեան ներ-քև է։ Ասկէ առաջ լսուեցաւ, թէ Ելդըզի դօկումէնտներու մէջ գտնուած են իր սառ-րագրութիւնը կրող թուղթեր։ Քեամիլ փա-շան խկոյն տուաւ ատոնց բացատրութիւ-նը, և լարուած ծուղակին կապերը խզուե-ցան։ Այսօր ալ կը յայտարարեն, թէ իր գոյութիւնը Պոլսի մէջ՝ վնասակար է, պէտք ղրկուի Անատոլուի խորերը։

Կրնամք երևակայել ասկէ աւելի մեծ անի-րաւութիւն սահմանադրական անունի տակ։ Ու պիտի հալածուի այդ մարդը, որովհետև ինք միայն կրցած էր ըմբռնել սահմանադրա-կան վարչութիւն, ցեղերու իրաւունք. և որ-պէս զի Հիլմի փաշան աչքին առջևը չունե-նայ վարչապետի տիպար մը, իր քունը վրդովող, պէտք է զոհել այդ մարդը։

Շահէն

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ-ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, հայերը երիտասարդ թիւրքերի ամենաեռանդուն օգնականներն էին ապատարար կուի մէջ և համարվում էին նոր րէժիմի ամենաանկեղծ կողմնա-կիցներ և ազատարարների բարեկամներ։ Ցեղափոխութիւն առաջացնելու համար Աբ-դիւլ-Համիդի փորձերի ժամանակ, որ ար-տայայտվեց մարտի 31-ի զինուորական ա-պստամբութեան ձևով, հայերը և բոլոր հայ կօմիտէտները ամբողջապէս երիտասարդ թիւրքերի կողմն էին, ապա հայ կամաւոր-ները մտան մակեդոնական զօրքի շարքերը և մասնակցեցին նրա յաղթական առաջխա-ղացութեանը դէպի Կ. Պոլիս։ Հայ կօմի-տէտները մայրաքաղաքում զինվեցին ռումբ-երով, բաժանեցին իրանց անդամներին ոչ միայն ատրճանակներ, այլ և հրացաններ և որոշեցին պաշտպանել ազգաբնակութիւ-նը կոտորածի դէպքում։ Նոյնպէս նրանք վճռեցին, եթէ հարկաւոր լինի, զինված օգ-նութիւն հասցնել և մակեդոնական զօրքե-րին, երբ նրանք սկսէին գրաւել մայ-րաքաղաքը, բայց այդ օգնութիւնը չը հար-կաւորվեց, որովհետև զօրքը ընկճեց Կ. Պոլ-սի բերդապահ զօրքի դիմադրութիւնը ա-ռանց որևէ կողմնակի օգնութեան։

Այստեղից երևում է, որ մինչև Կ. Պոլսի գրաւումը մակեդոնական զօրքի ձեռքով հայերը ոչ միայն համարվում էին, այլ իս-կապէս երիտասարդ-թիւրքերի յուսալի կու-սակիցներ էին, իսկ պատգամաւորների ժո-ղովում թէպէտ և նրանց մի մասը ահրար-ների հետ էր գործում, սակայն մեծա-մասնութիւնը հաշւվում էր կօմիտէտի ցու-ցակներում, որի հետ դաշնակցական և հըն-չակեան կօմիտէտները սերտ և անմիջական յարաբերութիւններ ունէին։

Երիտասարդ-թիւրքերի և հայ պարա-գլուխների ու քաղաքական գործիչների մի-ջև լուրջ պառակտման մասին ոչ ոք չէր մտածում, այն ինչ այժմ այդ պառակտումը ակներև երևում է, և նախկին բարեկամնե-րը, եթէ դեռ չեն դարձել, շուտով կը դառ-նան թշնամիներ։

Ինչի՞ց առաջացաւ այդ։ Պատճառները, ի հարկէ, շատ են, և գլխաւորներից մէկը՝ ազգային խտրութիւնն է, փոխադարձ ան-վստահութիւնը, որը, մինչև սահմանադրու-թիւնը, ատելութեան էր հասնում հայերի և թիւրքերի միջև։ Այդ խտրութիւնը, այդ անվստահութիւնը և ցեղական ատելութիւ-նը առ ժամանակ պակասեց, երբ վրա հա-սան սահմանադրական օրերը, երբ ազատա-միտ երիտասարդութիւնը սկսեց եղբայրու-թեան և սիրոյ քարոզը։ Նրանք համարեա թէ անհետանալու վրա էին, սակայն բաւա-կան էր մի լուրջ խթան, որպէս զի այդ բոլորը նորից բորբոքվէր, մանաւանդ որ մահմեդականների կողմից միմիայն երիտա-սարդ ազատամիտներն էին քարոզում եղ-բայրութիւն քրիստոնեաների հետ, իսկ ժո-ղովրդական մասսան դժուար էր հասկանում այդ քարոզը։

Եւ ահա այդ խթանը տուեց Ադանան։

Ադանայի կոտորածները առիթ տուեցին հայերին ցոյց տալու թիւրքերին, որ հայ ազգաբնակութիւնը այնպէս անօգնական չէ, որպէս հնումը, որ նա կազմակերպվել է և ընդունակ է պաշտպանելու իր կեանքը և գոյքը։ Մինչև այժմ չէ պարզված, թէ ովքեր են սարքել կոտորածները։ Սկզբում, Աբ-դիւլ-Համիդին գահընկէց անելուց յետոյ, հէնց սուլթանին էին մեղադրում, որ նա է սարքել կոտորածները, պատմում էին, որ հայերին և Ադանայի այլ քրիստոնեաներին կոտորելու հրամանը Ելդըզից է դուրս ե-կել, բայց պաշտօնական քննութիւնից յե-տոյ չը հաստատվեց այդ բանը։ Զինուորա-կան գլխաւոր դատարանը հրատարակեց մի հաղորդագրութիւն, որով ամեն պա-տասխանատուութիւնից ազատ է համարում նախկին սուլթանին Ադանայի կոտորած-ների համար, սակայն հարկաւոր չէ համա-րում հաղորդել, թէ ո՞վքեր են կազմակեր-պել այդ կոտորածները։ Այդ առիթով երկու տեսակ կարծիք է պտտում. ոմանք ասում են, թէ այդ կոտորածները կազմակերպել են նոյն յետադէմ տարրերը, որոնք կազմա-կերպել էին և մարտի 31-ի զինուորական ապստամբութիւնը, շատ կարելի է, առանց գիտութեան, իսկ կարելի է, որ և Աբդիւլ-Համիդի լուռ համաձայնութեամբ։ Կան և ասողներ, որ հայերը սկզբում կազմակեր-պեցին թիւրքերի կոտորած, որի բնական հետևանքն էր և հայկական կոտորածը։

Աւելի ճիշդն այն է, որ Ադանայի կոտո-րածներն առաջուց պատրաստված և կազմա-կերպված չեն եղել ոչ մէկ և ոչ էլ միւս կողմից։ Որպէս յայտնի է, Ադանայի կո-տորածները տեղի ունեցան զինուորական ապստամբութեան հետ միաժամանակ Կ. Պոլսում։ Առաջին առիթը տուեց այն բռ-նութիւնը, որ երեք թիւրքեր գործել էին մի հայ պատանու վրա։ Հայերը պաշտպան հանդիսացան պատանուն և վրէժ լուծեցին թիւրքերից՝ սպանելով բռնաբարողներին։ Այն ժամանակ թիւրքերն ևս սկսեցին վրէժխնդիր լինել, և տեղի ունեցան սպա-նութիւններ քաղաքի զանազան մասերում։ Ահա այդ միջոցին հայկական կօմիտէտ-ները որոշեցին ցոյց տալ իրանց ոյժը և իրանց ընդունակութիւնը ինքնապաշտպա-նութեան գործում, որին նպաստում էր և գաղտնի համակրութիւնը դէպի հայերը ե-րիտասարդ-թիւրքական այն մի քանի տար-րերի կողմից, որոնք զայրացած էին րէակ-ցիայի յաղթութիւնից Կ. Պոլսում և հայերի վրա նայում էին որպէս իրանց բարեկամ-ների և դաշնակիցների վրա։ Դրա շնորհիւ, հայերը Ադանայում կարողացան աջողու-թեամբ կռիւ մղել թիւրք ազգաբնակու-թեան դէմ մի քանի օրվայ ընթացքում, մինչև որ տեղական իշխանութիւնները, ո-

---

նի միջև, խօսակցութիւն, որի առիթով շրջում են զանազան տարաձայնութիւններ։ Զը բաւականանալով տեղապահի յայտարարու-թեամբ, Հիլմի փաշան առանձին տեղեկու-թիւններ պահանջել էր նաև հայ ծանօթ ու իրազեկ անձնաւորութիւններից։ Բանն այն է, սակայն, որ Իզմիրլեան չէ՛ ասել այն խօսքերը, որ վերագրում է նրան ռուսա-կան թերթի աշխատակիցը, որոշ դիտումնե-րով, անկասկած։ Չէ՛ ասել և չէր կարող ա-սել, խնայելու համար թիւրքահայ ժողովրդ-դի համար քաղաքական նոր ու վտանգաւոր փորձութիւններ։

Ակնարկելով ահա այս հարցին, ասաց.

«Տեարք, իմ մեկնումիս առթիւ բաւական խնդիրներ եղան լրագրոց և ժողովուրդին մէջ։ Հարկ է բացատրել, թէ ինչ պարագայի մէջ կերթանք Պետերբուրգ. անհաւասիկ մեր խօսքն ու առաջարկը դեսպանին. կը փա-փագիմ որ դիւանը կարդայ»։

Այդ թղթով Իզմիրլեան ասում էր դես-պանին, թէ ինքը գնում է և կարող է գնալ Պետերբուրգ որպէս սոսկ եպիսկոպոս, որ ընտրվել է կաթողիկոս։ Բայց ինքը կաթո-ղիկոս կը լինի, այդ պաշտօնի իրաւունքնե-րըն ու պարտականութիւնները կամփոփէ իր անձի վրա միայն այն րոպէից, երբ կը ստանայ օծումը Էջմիածնում։

«Անհաւասիկ, տեարք, լսեցէք իմ պատաս-խանս։ Ձեր կաթողիկոս ընտրածը բաւա-կան չէ սեպած իր քաղաքական վաւերա-ցումը. ցորչափ չէ ընդունած վերջին կնիքը՝ օծումը, չի կրնար ներկայանալ իբրև ծայ-րագոյն պատրիարք և կաթողիկոս։ Չեմ կարծեր որ այս մասին առարկութիւն տեղի ունենայ։

«Երբ Պոլսէն մեկնումս որոշած էի, ուր ապրեցայ 64 տարիներ, հարկ էր ներկա-յանալ օգոստափառ սուլթանին, հրաժեշտ առնելու համար։ Կայսրն առատագութ ըղ-գացմամբ ընդունեցաւ զիս. երբ մէկ կող-մէն երթաս բարեաւ կըսէր, միւս կողմէն վիշտ կը զգար Ադանայի վշտառիթ դէպ-քերու համար։ Անհաւասիկ կը ներկայացնեմ դիւանին ն. վեհափառութեան մատուցած գիրս»։

Կարդացվեց այն ուղերձը, որ Իզմիրլեա-նը մատուցել էր Մուհամմէդ V-ին։

Իզմիրլեան վերջացրեց իր ճառը հետևեալ յայտարարութիւններով, որոնք կարելի է համարել որպէս նրա ծրագիր-պրօգրամը, կա-թողիկոսական credo-ն։

«Գիտէք, որ հայրապետական պաշտօնը երեք դիրքով կը ներկայանայ։

«Առաջին՝ Հայրապետը հայր է հայ եկեղե-ցականութեան և հայ ժողովրդեան, ուր որ ալ գտնուի։

«Երկրորդ՝ Հայրապետը պատրիարք է Ռուսիոյ հայոց։

«Երրորդ՝ վանահայրն է Մայր-Աթոռոյ։

«Այս երեք դէպքերուն մէջ ալ պարտա-ւորութիւններ ունի հանդէպ Աստուծոյ, հանդէպ տէրութեան և հանդէպ ազգին։

«Երբ պիտի պահանջեն ինձմէ, որ իմ պարտքս կատարեմ, պիտի պահանջեմ նաև որ անոնք ալ իրենց պարտականութիւնը կատարեն դէպի ինձ։ Ես, տկարս, ազգին և Մայր-Աթոռոյ անդամոց բարձր զգաց-ման և սրտիս վրայ վստահ՝ ստանձնած եմ այս պաշտօնը։ Ով որ կուզէ, որ իր ազգին պէտքերուն դարման տարուի, հայոց վան-քերը պայծառ ըլլան, ամենազօրաւոր ա-ջակցութիւն պէտք է նուիրէ ինձ։ Երբ կը թողում Պոլիսը, սկսելու ծանր պատաս-խանատուութիւն ունեցող պաշտօնս, այն վստահութիւնն ունիմ թէ այս աջակցու-թիւնը պիտի վայելեմ, պէտք եղած չափով։ Ասիկա կը յայտնեմ ազգին առջև, եկեղեցա-կանաց առջև։

«Եկեղեցականաց առջև, կըսեմ, որովհետև կը տեսնեմ, թէ շատ անգամ չի յարգուիր այն ուխտը, որ կը կատարուի առանց ոևէ բռնադատութեան այս սեղանին առջև, ցկեանս հաւատարիմ մնալու և պահելու Հա-յաստանեայց Եկեղեցին իր բարձր նկարա-գրով։ Կըմբռնեմ բարենորոգմանց խնդիրներ, եպիսկոպոսներու և քահանաներու վերա-բերեալ խնդիրներ, սակայն դաւանաբանական խնդիրներ շատ հեռու կը տանին մեզ։

«Քանի միտքերն զբաղած են այդ խըն-դիրներով, առանց անոնց լուծում տալու, մենք պէտք չունինք վերստին զբաղելու անոնցմով։ Ես այն վստահութիւնն ունիմ, թէ ինչ որ պիտի կատարուի յանուն եկե-ղեցւոյ՝ պէտք է գործուի միասնաբար. մենք եկեղեցականներս միայն չենք կազմեր եկեղեցին. բաժանում չկայ մեր մէջ, և եկե-ղեցական ու ժողովուրդ ամբողջութեամբ պիտի մտածենք։ Եթէ ազգն իր տեսու-թիւնն ունի, ես ալ իմ համոզումս ունիմ. մի բռնադատէք զիս, որ անոր հակառակ գործեմ, երբ քաղաքական վտանգներ ալ կրնան առաջ բերել։

«Գալով ժողովրդեան, հիմա կարգ մը գաղափարներ տարածուած են եկեղեցիէն ուծացնելու համար զիրենք։ Մեր այսօրուան պահանջը միջնադարեան սկզբունքները չեն, այլ քրիստոնէական կեանքը պահելու իր ճշմարիտ բարձրութեան ու վսեմութեան վրայ, Աւետարանին կատարեալ հասկցո-ղութեամբ։ Կը խնդրեմ, որ կուսակցական մարդ չըմբռնուի հայ եկեղեցականը։ Ամեն կուսակցութենէ ազատ և վեր պէտք է մը-նան։ Մեր խղճի ձայնով քննենք ու հասկը-նանք մեր սխալը։

«Թիւրքիոյ մէջ գտնուած միջոցիս ամե-նաջերմ փափաքս էր, որ կաթողիկոսական աթոռոյ հետ յարաբերական խնդիրը ճըշ-դուի, և առ այս պէտք եղած զոհողու-թիւններն ըլլան. իշխանութիւն մը ըլլայ։ Կաթողիկոսութիւնն ազգինն է, ամենայն հայոց կը վերաբերի։ Եւ ես իր նշանակու-թեան մէջ պիտի պահեմ զայն, որպէսզի չմեղանչեմ։ Կը խնդրեմ ս. կաթողիկոսներէն ի Սիս և յԱղթամար, որ նոյն եղբայրական ոգին ունենան։ Երբ միանանք ուժ, ունինք. երբ բաժնուինք, կը ջլատուինք»։

Նախ քան մեկնումը թիւրքիայից, Իզ-միրլեան ցանկացաւ ճշդել նաև առանձնա-պէս իր անձին վերաբերող մի կէտ։ Երբ 1894 թւին առաջին անգամ ընտրվեց պատ-րիարք և ուխտը կատարեց մայր-եկեղեցում և այնուհետև Սասունի ջարդերի և Մայր-եան Ծրագրի առիթով ընդհարվեց Համի-դի կառավարութեան հետ, եւրոպական մի-ջամտութեան անյաջողութեան յաջորդող րէակցիայից յետոյ, Բ. Դուռը և հայ որոշ շրջաններ այն մեղադրանքը ուղղեցին Իզ-միրլեանին, թէ նա իր ուխտի ժամանակ պահանջել է անկախութիւն հայ ժողովրդի։ Ակնարկելով ահա այդ հարցին, Իզմիրլեան ասաց.

«Տեարք, 1894 դեկտ. 26-ին առաջին ան-գամ երբ պատրիարք եղայ, կատարեցի ուխտս, զոր յապաւուած կը գտնեմ նոյն նստի արձանագրութեան մէջ։ Բնագիրը գտած եմ. անհաւասիկ. հաճեցէք որոշում տալ, որպէսզի արձանագրուի և գիտցուի, թէ ինչպէ՛ս ըմբռնած եմ պաշտօնս. Անկախ Հայաստա՛ն ուզած եմ, թէ՛ կենաց և ընչից ապահովութիւն»։

Կաթողիկոսը վերջացրեց իր բանախօ-սութիւնը յորդորներ կարդալով հայ մա-մուլին.

«Պետի խնդրէի նաև լրագրութենէն, որ եթէ ազգային ոևէ խնդրոյ վրայ գրեն, այս տեսակ պարագաներու մէջ աւելի շրջահայեաց գտնուին։ Մեր դէմ տարիներու արհաւիրք-ները կան։ Կըմբռնեմ, որ սկզբունքները իրարմէ տարբեր ըլլան, սակայն կարծիք-ներն իրարու չփոխելով լոյս պէտք է ար-տադրեն, լոյս՝ կեանքի առաջնորդութիւն ըլլալու համար։ Մեր լրագրութիւնը, որ կաշխատի ամեն տեղեկութիւն, ամեն լուր իր ատենին հաղորդել, աւելի օգտակար

րոնք տեղեկութիւններ չէին ստանում Կ. Պօլսի դէպքերի մասին, չը գիտէին թէ այնտեղ իր յաղթութիւնն է տօնում ըէակցիան։ Այդ օրերում փնասված մահմեդականների թիւը գերակշռում էր փնասված հայերի թւից. բայց երբ լուրեր հասան ըէակցիայի յաղթութեան մասին մայրաքաղաքում և ընկաւ տեղական երիտասարդ-թիւրքերի ազդեցութիւնը, և միաժամանակ քաղաքում հաւաքվեցին անկարգութիւնները ճնշելու համար կանչված զօրքերը, պատկերը իսկոյն փոխվեց։ Զօրքերը կարգ հաստատելու փոխարէն սկսեցին օգնել մահմեդական ազգայնականութեանը հայերի դէմ, և թէպէտ հայերը շարունակում էին պաշտպանվել և ամրացրին իրանց թաղերը, բայց, ի հարկէ, զօրքերի դէմ նրանք չէին կարող կռուել։ Միևնոյն ժամանակ իշխանութիւնները ամբողջապէս մահմեդական ազգայնականութեան կողմն անցան և կոտորածների երկրորդ շըրջանում հայ զոհերի թիւը համարեա թէ տասնապատիկ գերակշռում է մահմեդական փնասվածների թւից։ Հէնց այդ ժամանակ փնասվեցին և ուրիշ ազգութիւններին պատկանող քրիստոնեաները, գլխաւորապէս յոյները։ Նոյն այդ ժամանակ կոտորածները տարածվեցին ամբողջ վիլայէթում. կոտորում էին քրիստոնեաներին և այրում էին քրիստոնեաների տները գիւղերում, և անկարգութիւնները սպառնում էին անցնել Մէրսին. ահա այդ բանը առիթ տուեց օտար պատերազմական նաւերի գալուն։

Նաւերի գալուստից յետոյ սկսվում է անդորրութիւնը և ահա հէնց այդ միջոցին էլ մակեդօնական զօրքը գրաւեց մայրաքաղաքը և սկսվեց այս անգամ սահմանադրական րէժիմի յաղթութիւնը։

Հէնց այդ րոպէից էլ սկսվում է երկպառակութիւնը հայերի և երիտասարդ-թիւրքերի միջև։

Սկզբում երիտասարդ-թիւրքերը պատգամաւորների ժողովում շատ զօրեղ ագիտացիա էին մղում, որպէսզի օրինակելի պատիժ կրեն իշխանութիւնները, որոնք թոյլ էին տուել Ադանայի կոտորածները։ Հայկական տեղեկութիւնների ազդեցութեան տակ՝ հայ բազմաթիւ զոհերի, կոտորածների քստմնելի մանրամասնութիւնների մասին, պաշտպանելով հայ պատգամաւորների արդարադատ ջերմ կոչը, երիտասարդ-թիւրքերը պնդեցին, որ Ադանայի վալին պաշտօնանկ լինի և առանձին քննիչ յանձնաժողով ուղարկվի, որի կազմի մէջ մտան մի քանի պատգամաւորներ և ամեն կերպ օժանդակում էին հայերին, բայց այդ բանը դադարեց, երբ Ադանայի քննիչ իշխանութիւններից և զինւորական դատարանի յանձնաժողովից, որը նոյնպէս ուղարկված էր այնտեղ, սկսեցին տեղեկութիւններ հասնել գործերի իսկական դրութեան մասին։ Երբ երևաց, որ Ադանայում խիստ շատ մահմեդական զոհեր կան, երիտասարդ-թիւրքերի համար արդէն անյարմար դարձաւ պաշտպանել հայերին իրանց ցեղակիցների, նացիօնալիստների և խօջաների դէմ, որոնք չէին հաշտվում այն մտքի հետ, որ հայերը ոչ միայն պաշտպանվեն մահմեդականների դէմ, այլ և ինքնապաշտպանութեան դիմեն, որի ժամանակ կոտորվում էին բռնաբարող մահմեդականները։ Չը պէտք է մոռանալ և այն, որ իրանք երիտասարդ-թիւրքերը, ամենից առաջ նացիօնալիստները, չը նայելով իրանց ազատամիտ, յաճախ մինչև անգամ արմատական հայեացքներին, ազգութիւնների հաւասարութիւնը հասկանում են այն մտքով, որ քրիստոնեայ ազգերը պէտք է ենթարկվեն օսմանեան տիրապետող ժողովրդին։ Հայերի կազմակերպված դիմադրութիւնը նոյնպէս կատաղեցրեց նրանց, ինչպէս և հին թիւրքերին, և նրանք դադարեցին լսել հայերի գանգատները։ Հերթական առաջին հարցը դարձրին ոչ թէ իշխանութիւնները և մահմեդական դրդիչներին պատժելը հայերին կոտորելու համար, այլ գործի բազմակողմանի քննութիւնը և յանցաւորներին պատժելը, ինչ ազգութեան էլ պատկանէին նրանք։

Այդ բանը դուր չեկաւ հայերին, որոնք թիւրքերին են համարում կոտորած սկսողներ և որ իրանք հայերը կատարեալ իրաւունք ունեն պաշտպանվելու. եթէ նրանք մի փոքր էլ չափազանցութիւններ են արել ինքնապաշտպանութեան գործում, աւելի էլ լաւ, դա սրանից յետոյ դաս կը լինի թիւրքերին։

Այդպիսով արմատական տարբերութիւնը հայեացքների մէջ առաջ բերեց և այն երկպառակութիւնը, որը վաղ թէ ուշ պէտք է արտայայտվէր, բայց որի արտայայտութիւնը արագացրին Ադանայի կոտորածները և ոչ միայն թիւրքերի, այլ և հայերի այժմ սկսվող մահվան պատիժները, որոնք մասնակցել են այդ կոտորածներին։

Նոր Կաթողիկոս Իզմիրլեանի Պետերբուրգ մեկնելուց առաջ, այստեղի հայկական գաղութը, որպէս ներկայացուցիչ ամբողջ հայ ժողովրդի, խնդրեց նրան հաւատացնել Պետերբուրգում, որ հայերը թէ այստեղ Թիւրքիայում, նոյնպէս և Ռուսաստանում, միշտ կը լինեն կառավարութեան կողմը, միայն թէ ապահովվի նրանց հաւասարութիւնը ուրիշ ազգութիւնների հետ։ Այդ յայտարարութիւնը շատ բնորոշ է, մանաւանդ այն աջակցութիւնից յետոյ, որ հայերը ցոյց տուին երիտասարդ-թիւրքերին, և այն բանից յետոյ, երբ երիտասարդ-թիւրքերը կռւեցին այստեղի կառավարութեան հետ և գտնվում էին իրանց ղեկավարութեան կորուստի նախօրեակին պատգամաւորների ժողովում։

Հայերը շտապեցին երես դարձնել երիտասարդ-թիւրքերից այն րոպէին, երբ երիտասարդ-թիւրքերը դադարեցին աջակցել նրանց Ադանայի անկարգութիւնների հարցում։ («Слово»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Հ. Բ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Այս ժողովը բացվեց երկուշաբթի օրը, յունիսի 8-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, ընկերութեան սեփական շինութեան մէջ հետևեալ խնդիրների համար.

1) Ս. Գուլիշամբարեանի ընկ. նուիրած գրադարանի ընդունելութեան պայմանների մասին։

2) Զեկուցումն իշխանուհի Ս. Վ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի ընկ. նուիրաբերած (յօգուտ կրթական գործի) Սանահին գիւղում գտնվող անշարժ կայքերի մասին։

3) Խորհրդի 4 անդամի, 2 փոխ-անդամի և վեր. յանձ. 3 անդամի ընտրութիւնը։

4) Ընթացիկ հարցեր։

Գաղտնի քուէարկութեամբ նախագահ ընտրվեց Ալ. Քալանթար, իսկ քարտուղար Ս. Եսայեան։

Նախ խորհրդի փոխ-նախագահ Յ. Սպէնդիարեան կարդաց այս զեկուցումը. «Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը յունիսի 1-ին իր նիստում քննութեան առաւ իր հրաժարականի խնդիրը և ի նկատի ունենալով ճիւղերի և անդամների դիմումները խորհրդին թէ հեռագիրներով և թէ նամակներով, ինչպէս նաև մայիսի 27-ի ընկ. արտակարգ ընդհ. ժողովի միաձայն որոշումը, վճռեց հնազանդվել ընկերութեանս միահամուռ ցանկութեանը, յետ վերցնել հրաժարականը»։

Նախագահի առաջարկութեամբ խորհուրդը զեկուցանում է օրակարգի 1-ին հարցը։

Գ. Ստ. Գուլիշամբարեան մի նամակով յանուն խորհրդի յայտնում է, որ իր հօր անունով Գօրիում գրադարան բանալու համար ընկերութեանը նուիրում է իր գրադարանը 4 պայմաններով՝ ա) Կ. Հ. Բ. Ընկ.-ը օգտվելու է այդ գրադարանից միայն ժամանակաւորապէս և նա պէտք է գրքերն ապագայում ուղարկէ Գօրի, իր հօր՝ Յովսէփի անուան հասարակական գրադարանի համար. բ) այն գրքերը, որոնք մաշելի չեն կարող համարվել հասարակ գրադարանի համար, ընկ.-ը կարող է յանձնել համապատասխան հիմնարկութեանց, գ) իր հաշւով տպագրված գրացուցակի մէջ լինելու է հօր պատկերը, որը ցանկալի է համարում նոյնպէս կախել գրադարանին կից ընթերցարանում կամ գրադարանի մէջ։

Ընկերութեան գրադարանի կառավարիչ Ա. Արասխանեանի տուած լրացուցիչ տեղեկութիւններից երևաց, որ ամբողջ գրադարանը բաղկացած է 1207 կտոր ռուսերէն գրքերից, շատ ընտիր գրադարան է, հարուստ է մանաւանդ Կովկասին վերաբերեալ տնտեսական գրուածքներով, ըստ բովանդակութեան շատ բազմակողմանի է, կան նաև ձեռնարկներ բժշկականութեան, անասնապահութեան, առողջապահութեան մասին և այլն։

Ընդհանուր ժողովը հաստատեց խորհրդի՝ յունիսի 1-ի նիստում այդ առիթով կայացրած որոշումը.—ընդունել պ. Գուլիշամբարեանի պայմանները և շնորհակալութիւն յայտնել նրան։

Երկրորդ խնդրի վերաբերութեամբ կարդացվեց իշխանուհի Սօֆիա Վասիլեվնայի նամակը, որով իշխանուհին յայտնում է. «1) Ինձ պատկանող այն բոլոր հողերը, որոնք գտնվում են Բօրչալուի գաւառի Սանահին գիւղում և որոնք նշանակված են 2 մակարդակի (планъ) վրա, ես նուիրում եմ իբրև սեփականութիւն Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան։ Ընկերութեան իրաւասութեանն է յանձնվում նաև այն երկյարկանի քարեայ շինութիւնը, որ կառուցանում եմ իմ գետնի վրա և որը յատկացված է դպրոցի և արհեստանոցի համար և աւարտվելու է իմ և Արղութեան իշխանների միջոցներով. 2) Կ. Հ. Բ. Ը. պարտաւոր է շէնքը ծառայեցնել միայն Սանահնի հայոց դպրոցի համար, իսկ հողերից ստացվող եկամուտը յատկացնել նոյն դպրոցի պահպանութեան համար. 3) ընկերութեան փակման դէպքում յիշեալ բոլոր հողերը և շէնքը անցնում են Սանահնի հասարակութեանը կրթական նպատակների համար շահագործելու. 4) ամեն ամառ յիշեալ շէնքում մի կամ երկու սենեակից օգտվելու իրաւունքը ես ինձ եմ վերապահում. 5) դպրոցի ուսումնական մասի, նոյնպէս և արհեստանոցի կառավարութեան հարցերում ես պէտք է մասնակցեմ վճռական ձայնի իրաւունքով. 6) դպրոցը, արհեստանոցի հետ միասին, պէտք է կոչվի Արղութեան-Երկայնաբազուկ իշխանների անունով. իմ կողմից պարտաւորվում եմ՝ ա) ընկ. խորհրդի անդամների աջակցութեամբ նուէրներ հաւաքել Արղութեան իշխաններից՝ շինութիւնը աւարտելու և հարկաւոր կահկարասիքը գնելու. բ) ամեն տարի պարբերաբար պարտաւորվում եմ վճարել տարեկան 300 ր. ուսուցչուհուն ռոճիկ. գ) պարտաւորվում եմ իմ միջոցներից հոգալ դպրոցի նաև դասական պիտոյքները»։

Ս. Յարութիւնեան յայտնում է, որ խորհուրդը համարեա իր ամբողջ կազմով գնաց և տեսաւ իշխանուհու կալուածքը։ Բոլոր հողերը, որոնք ընկած են մէջումէջ (черезъ полосица), մօտաւորապէս 70 դեսեատին են. շինութիւնը հաւանօրէն կաւարտվի աշնանը, որի ծախքերի խոշոր մասին մասնակցում է նաև իշխ. Բօրիս Արղութեանը Քիշինևվից։ Ընկերութիւնը իսկապէս ցոյց է տալու բարոյական աջակցութիւն։

Յ. Մելիք-Բախտամեան նկատում է, որ գիւղացիները երևի օգտվում են այդ հողերից, վճարելով որոշ տուրք. և հետևաբար նախ պէտք է պարզել, թէ որ աստիճան յարմար է ընդունել իշխանուհու պայմանները, մանաւանդ որ հողերը մի ամբողջութիւն չեն կազմում։ Թող միւս իշխանները յանձնեն իրանց հողերը, այն ժամանակ կարելի կը լինի ընդունել. սակայն պահպանութիւնը աւելի նպատակայարմար է յանձնել Հայ Տնայնագործական Ընկ.։

Ղ. Յակոբեանը, լաւ ծանօթ լինելով յիշեալ տեղի հետ, ասում է, որ ուսումնարանի շուրջը ընդարձակ է, մօտ 3—4 դեսեատին. յիրաւի գիւղացիները օգտվում են հողերից, բայց դպրոցը կարող է ապագայ ունենալ, եթէ վանքի եկամուտի մի մասը նրան յատկացվի։

Գեօզալեանը, շեշտելով որ գիւղացիների օգտվելու խնդիրը իսկապէս լուրջ հարց է, յայտնում է, որ черезъ полосица-ն այնքան էլ մեծ խոչընդոտ չէ ներկայանում. այդ բանը կարելի է կանոնաւորել։

Հ. Առաքելեան առաջարկում է ընդհանուր առմամբ իշխանուհու պայմանները ընդունել, թողնելով որ ապագայ մշակումը կատարէ խորհուրդը։

Ընդհանուր ժողովը սկզբունքով ընդունում է նուէրն և յանձնարարում է խորհրդին բանակցութիւններ վարել իշխանուհու հետ, պայմանաւորվել և վերջնական որոշման մասին մի զեկուցում ներկայացնել գալիք ընդհանուր ժողովին։

Երրորդ հարցի՝ ընտրութիւնների առիթով Ս. Չէրքէզեան խնդրում է արձանագրել իր այս խօսքերը. «Ընկերութեան սովորական ընդհանուր ժողովի օրակարգի նիւթ եղած այս ընտրութիւնները շինել արտակարգ ժողովի օրակարգի խնդիր ես համարում եմ ապօրինի»։

Ապա յայտնի կացուցվեց, որ խորհրդի կազմից դուրս են գալիս Սմբ. Խաչատրեան, Յ. Քոչարեան, Յ. Ամիրխանեան և Ալ. Պապովեան (որ հրաժարվում է կամովին)։

Գաղտնի քուէարկութիւնը տուփերով տուեց հետևեալ արդիւնքը բժ. Բ. Աղասարեան ստացաւ 35 սպիտակ, 5 սև. Ս. Մելքումեան՝ 31 սպիտակ, 7 սև. Ա. Շահիկեան՝ 28 սպիտակ, 11 սև, գնդապետ Սուրէնեան 16 սպիտակ՝ 22 սև. Ղ. Յակոբեան՝ 16 սպիտակ, 23 սև. Բ. Միրիմանեան՝ 15 սպիտակ, 24 սև. որով խորհրդի անդամներ ընտրված յայտարարվեցին առաջին երեքը։ Մնացած մէկի և երկու փոխանդամի ընտրութիւնները յետաձգվեցին հինգշաբթի օրվան։

Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին՝ Ս. Խարազեան 36 սպիտակ, 3 սև. Տել. Ռոստոմեան՝ 35 սպիտակ, 4 սև և Ս. Շահվերդեան 34 սպիտակ և 4 սև։

Ժողովը փակվեց գիշ. ժամը 11$^1/_2$-ին.

Ես.

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, յունիսի 8-ին, Թիֆլիսի դուման շարունակեց քննել տրամվայի Անոնիմ ընկերութեան յարուցած միջնորդութեան հարցը։ Ինչպէս գիտենք, Անոնիմ ընկերութիւնը խնդրում է երկարաձգել մինչև 1911 թ. յունիս ամիսը Նախալօվկայի, և Աւճալեան գծերի էլեքտրական տրամվայի շինութիւնը։

Եղան երկար թեր և դէմ, նոյնիսկ կրքոտ վիճաբանութիւններ։ Ի վերջոյ դուման գաղտնի քուէարկութեամբ որոշեց երկարաձգել այդ գծերի շինութեան ժամանակամիջոցը, մինչև 1911 թ. յունիսի 1-ը, այն պայմաններով, որ մշակել է ուպրավան։

Ինչպէս յայտնի է, իբրև հատուցումն Անոնիմ ընկերութիւնը տալիս է քաղաքին մօտ 90,000 ր. փող և իր կողմից երկարաձգում է Մուխրանեան կամուրջի շինութեան ժամանակամիջոցը։ Բացի դրանից դուման որոշեց մի քանի արտօնութիւններ ևս ստանալ ընկերութիւնից։

Նոյն նիստում դուման որոշեց 3000 ր. յատկացնել քաղաքագլուխ իշխան Չէրքէզովին՝ բժշկութեան համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Երէկ, յունիսի 9-ին, պրոֆ. Ն. Մարր առաւօտեան հասաւ Թիֆլիս, մնաց ամբողջ օրը քաղաքում, այցելեց մի քանի ծանօթների, ժողովեց իր ուսումնասիրութիւններին վերաբերեալ մի քանի նիւթեր և գիշերվայ գնացքով ճանապարհ ընկաւ դէպի Անի։ Նա մտադիր է շարունակել իր ուսումնասիրութիւնները Անիում և շրջակայքում։ Մարրը, ինչպէս յայտնի է, թարգման էր նորերս Վեհափառ Կաթողիկոսի Պետերբուրգ եղած ժամանակ, երբ Վեհափառը այցելեց Կայսրին, մինիստրների նախագահին և ուրիշներին։ Մարրը խուսափում է երկարապատում տեղեկութիւններ հաղորդելուց տեսակցութիւնների ժամանակ եղած խօսակցութիւնների մասին, բայց ընդգծում է, որ Վեհափառը թողել է ամեն տեղ լուրջ և խելացի անձնաւորութեան տպաւորութիւն։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Վ. Ն. Չէրքէզովի առողջութեան դրութեան մէջ նկատվում է մի փոքր բարելաւում։ Թարախը կամաց-կամաց հեռացվում է։ Հիւանդի մօտ շարունակ հերթապահութիւն է նշանակված ֆելդշէրներից։ Երբ հիւանդը մի փոքր լաւ զգայ իրան, մտադրութիւն կայ արտասահման տանել յունիսի 18—20-ին։

✦ Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրի առաջարկութեամբ, Թիֆլիսի բորսային կոմիտէը Պետական Խորհրդի անդամի ընտրութեան համար պատուիրակ է ընտրել վաճառականական աւագ Ա. Ն. Միլովին։

✦ Մանթաշեան առևտրական դպրոցի հոգաբարձական մարմինը 47,750 րուբլի է յատկացրել յիշեալ դպրոցի համար Ղորղանեանի շինութիւնը գնելու, որ գտնվում է Բէհբութեան փողոցի վրա։

✦ Առաջիկայ ուսումն. տարվանից Թիֆլիսի առևտրական դպրոցում կը դասաւանդվի ֆրանսերէն լեզու։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը մինչև օրս ներկայացուցիչ չունէր միջնակարգ դպրոցների խորհրդի մէջ։ Այժմ նա դումայի առաջ հարց է յարուցանում այդ մասին։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է ընդլայնել Նաւթլուղի ջրանցքը, որի համար կը ծախսվի 75 հազար րուբլի։

✦ Գվինևը 500 հատոր գրքեր է նուիրել Զուբալովի ժողովրդական տան գրադարան-ընթերցարանին։ Գրքերը ռուսերէն և վրացերէն են։

✦ Մայիս ամսվայ ընթացքում Արևմտեան Վրաստանից արտասահման է արտահանված 225,950 պուդ եգիպտացորեն։

✦ Յունիսի 8-ին, Բեվաղովսկայա փողոցում, № 7 տանը, հիւսն Զախարի Դատաշվիլու բնակարանի մէջ 1-ին քաղաքամասի ոստիկանութիւնը վառարանի մէջ գտաւ 17 «բերդան» սիստեմի հրացան, 1 ատրճանակ, 2 փամփուշտակալ, 400 փամփուշտ և այլ պարագաներ։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Չը նայելով քաղաքային վարչութեան դանձարանի մէջ շարունակվող դրամական ճգնաժամին, նրա ֆինանսները այնուամենայնիւ ներկայումս աւելի լաւ են, քան անցեալ տարի։ Քաղաքային տուրքերը գանձվում են այս տարի աւելի կանօնաւոր, իսկ քաղաքային անշարժ գոյքերի վերագնահատումը աւելացրեց քաղաքի մուտքը այդ յօդուածով 30 տոկոս, այսինքն աւելի քան 200,000 րուբլի։ Այդ ի նկատի առնելով, քաղաքի բարեկարգութեան գործում այս տարի կատարված են շատ աշխատանքներ (զանազան վերանորոգումներ և շէնքեր)։ Վարչութեան հերթական գլխաւոր հոգսերից մէկն է այժմ ունենալ քաղաքային

պիտի ըլլայ, եթէ կարևոր պարագաներու մէջ միևնոյն ուղղութեամբ հաղորդէ տեղեկութիւնները, որոնք այլ և այլ ձևերով հրապարակ ելլելով՝ զանազան մեկնութեանց առիթ կուտան։ Այս կերպով լրագրութիւնը պիտի աւելցնէ իր օգտակարութիւնը՝ ըլլայ Պօլսոյ մէջ, ըլլայ այլուր։

«Մնաք բարեաւ. յիշեցէք զիս. ինչպէս ես պիտի յիշեմ միշտ ձեզ։ Կը թողում եղբայրութիւնը, զոր այնքան սիրած էի. իմ շնորհակալութիւնս ու երախտագիտութիւնս կը յայտնեմ ձեզ։ Պիտի աղօթեմ ամբողջ ազգին համար։ Դուք ալ աղօթեցէք, որ օգտակար ըլլամ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն, օգտակար ըլլամ տառապեալ հայ ազգին»։

Արտասուքին ծափերով ողջունեցին այս ճառը, որ, ինչպէս նկատեցի, ներկայանում էր որպէս կաթողիկոսական դեկլարացիա և որի վերջաւորութիւնը խորապէս ազդել էր հանդիսականների վրա։ Բոլորը հերթով համբուրեցին Իզմիրլեանի ձեռքը, ողջերթ մաղթելու համար։

Ատենապետը մի քանի խօսքերով դրուատեց Իզմիրլեանին և բարի ճանապարհ մաղթեց ժողովի և թիւրքահայերի կողմից։ Դարձեալ պոռթկացին ծափահարութիւնները և կաթողիկոսը վերադարձաւ պատրիարքարան իր հետևորդների ուղեկցութեամբ։

Ժողովը որոշեց, որ, յանուն թիւրքահայերի, Իզմիրլեանին ընկերանայ Մինաս Չերազը, և, առանց դրաղվելու օրակարգի միւս խնդիրներով, փակվեց։

Յաջորդ օրը, շաբաթ, Իզմիրլեան պէտք է մեկնէր։ Ռուսական «Չիխաչեվ» նաւը տանելու էր նրան Օդեսսա։

Իզմիրլեան մի քանի օրից ի վեր հաստատվել էր արդէն Պերա, Թօքատլեանի Սպլանդիդ հիւրանոցում, ուր իջևանել էին նաև Էջմիածնի հրաւիրակները, ազգային վարչութեան կարգադրութեամբ։

Վաղ առաւօտանից մայրաքաղաքի հոգևորական դասը փութացել էր Թօքատլեանի հիւրանոցը, ճանապարհ գցելու կաթողիկոսին։ Հաւաքվել էին նաև ազգային ժողովի անդամներից շատերը և բազմաթիւ հասարակութիւն։

Իզմիրլեան՝ նախ քան մեկնելը՝ մտաւ Պերայի ս. Երրորդութեան եկեղեցին և, «Տէր, Ողորմեա» յատուկ աղօթքից յետոյ, հրաժեշտ առաւ ժողովրդից, հետևեալ խօսքերով.

«Ահաւասիկ վերջնականապէս կը մեկնիմ Թիւրքիոյ հողէն դէպի Մեծն Նիկոլայ II-ի երկիրը, Ռուսիա։ Թէպէտև կը մեկնիմ մարմնով, բայց հոգւով, սրտով և զգացումներով միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ և պիտի աշխատիմ ձեզ համար։ Ես վստահ եմ, դուք ալ վստահ եղէք, որ ի Ռուսիա Նիկոլայ II կայսեր և ի Թիւրքիա Մուհամմէդ V սուլթանի հովանաւորութիւնը անպակաս պիտի ըլլայ հայոց վրայէն։

«Երէկ ազգ. ժողովին մէջ կարևոր բան մը մոռցայ. հիմա հոս, քանի որ ազգին ներկայացուցիչներուն առջև կը գտնուիմ, կը փութամ յիշեցնել ձեզ թէ՝ ինչպէս կը լսեմ, ոմանք իրենց առաջարկուած ազգային պաշտօններէն խուսափիլ կուզեն. ոչ. իւրաքանչիւր ազգային անհատ իր կարողութեան չափով պարտաւոր է ծառայել իր ազգին և աշխատիլ. տառով է որ մեր ազգը պիտի պահպանուի և պիտի բարգաւաճի։

«Մնաք բարեաւ, Աստուած միշտ ձեզի հետ ըլլայ»։

Դուրս գալով եկեղեցուց, հանդիսաւոր գնացքով եկաւ Ղալաթիա, քարափի այն մասը, որ կոչվում է Թօփհանէ, նաւ նստելու համար։ Երբ մեկնեց եկեղեցուց, զանգակներն սկսեցին ղօղանջել։

Թափօրը բաղկացած էր մօտաւորապէս 20 կառքերից։

Առաջից գնում էր մի բարապան, ձիով։ Յետոյ մի վարդապետ՝ որ կրում էր կաթողիկոսական աստն՝ գաւազանը։ Այնուհետև երկու շաթիրներ, նոյնպէս ձիաւոր։ Յետոյ երկու վարդապետ։ Յետոյ կաթողիկոսական շքեղ լանդօն, ուր նստել էր Իզմիրլեան, կողքին ունենալով ռուսական դեսպանատան առաջին թարգման Մայկովին և դիմացը՝ առաջին քարտուղար Օնուին։

Երկրորդ լանդօյով գալիս էին՝ տեղապահ Արշարունին, Սաթունեանը, Չերազը և Ստեփան Գարայեանը։

Երրորդ լանդօյով՝ Շախեանը, Հմայեակ եպ. Դիմաքսեանը, դոկտ. Թորգոմեան և Եսայեան։

Չորրորդ և հինգերորդ լանդօներով՝ Մեսրոպ և Բաբգէն վարդապետները, ուղեկիցներով։

Եւ այնուհետև կառքեր, կառքեր, որոնց մէջ տեղ էին բռնել պաշտօնական ու անպաշտօն անձինք։

Երբ թափօրը քարափ իջաւ, ահագին բազմութիւն սպասում էր արդէն։ Անմիջապէս քարափին մօտեցան ռուսական պահականաւի երեք նաւակները, որոնցից մէկը վեց զոյգ թիով և երկու նաւային օֆիցերների ղեկավարութեամբ։ Այս վերջին նաւակի մէջ նստեցին Իզմիրլեան, Մայկով, Օնու, Սաթունեան, Շախեան և Արշարունի, իսկ միւսներում՝ մնացեալ հետևորդները։

Հէնց որ Իզմիրլեան ոտք կոխեց «Չիխաչեվի» վրա, նաւի մեծ կայմի ծայրին սկսեց ծածանել ռուսական դրօշակը, ի պատիւ Կաթողիկոսի։

Մի առանձին շոգենաւակ «Չիխաչեվ» փոխադրեց նաև ուրիշ պաշտօնական հրաւիրեալներ։

«Ադմիրալ Չիխաչեվը» շրջապատվեց իսկոյն անթիւ նաւակներով, որոնց մէջ գտնվող ժողովուրդը անդադար ծափահարում էր Իզմիրլեանին, ողջերթ մաղթելով։

Սուլթանն ուղարկել էր, իր անունով ողջերթ մաղթելու համար, առաջին թիկնապահ Րէմզի բէյին. մեծ եպարքոսը՝ թարգման Մուխտար բէյին, արտաքին գործերի մինիստրը՝ դիւանատան պաշտօնեայ Տիգրան բէյ Զայեանին. հայ-կաթոլիկների պատրիարքը՝ Հօլեան, Սիսլեան և Թերզիբաշեան եպիսկոպոսներին, սենատոր Երամ էֆ. և ուրիշ 3 աշխարհականների. Վիէննայի Մխիթ. միաբանութիւնը՝ Մենէվիշեան և Կէտիկեան վարդապետներին, յոյների պատրիարքը, բուլղարների էկզարխը, հրէաների րաբբունապետը՝ իրանց փոխանորդներին և գործակատարներին. պարսկական դեսպանը՝ առաջին թարգման Յովհաննէս խանին և դեսպանատան բժիշկ Սամուէլ խան Լապճինճեանին, և այլն և այլն։

Նաւի կամրջակի վրա կատարված ողջերթի պաշտօնական արարողութիւններից յետոյ պ. Մայկով՝ կաթողիկոսի թևը մտնելով՝ առաջնորդեց նրան նաւի սրահը, ուր նաւապետը, որ ընդունել էր Իզմիրլեանին նաւ ոտք կոխելիս, ներկայացրեց իր օգնականներին, որոնք համբուրեցին նրա աջը։

Դուրսը, նաւակներից և քարափի վրա խռնված բազմութիւնից շարունակ բարձրանում էին «կեցցէ Իզմիրլեան» աղաղակները։

Կաթողիկոսը երեք անգամ երևեցաւ կամրջակի վրա, պատասխանելու համար իր օրհնութիւններով և բարեմաղթութիւններով՝ խանդավառ ովացիաներին։

«Չիխաչեվ» ժամը 10-ին արձակեց իր վերջին սուլոցը և նաւն սկսեց դանդաղ պատռել Բոսֆորի կապոյտ կուրծքը։

«Կեցցէ»-ները բարձրացան աւելի ուժգին և մի քանի րոպէ յետոյ «Չիխաչեվը» անհետ եղաւ նեղուցի գալարուն ու դիւթական համայնապատկերի մէջ։

Arago

[illegible]

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Նոր Դպրոց», ամսագիր, 1909 թ. մայիս № 4.

[illegible]

նրանց տողի վրա դասաւորման կանոնները, տետրակները մի-տողանի դարձնելու խնդիրը, տետրակների, գրչակոթերի, գրչածայրերի, մատիտների մեծութեան, երկարութեան, լայնութեան և նրանց ձևերի որոշումը, մանաւանդ ուսուցման սկզբնական տարիների համար,—ահա մի շարք չը մշակված կարևոր մանկավարժական խնդիրներ, որոնց նպատակայարմար լուծումից է կախված նաև կանոնաւոր և վայելուչ հայերէն գրութեան ուսուցման արդիւնաւէտութիւնը։ Շատ ցանկալի է, որ վերոյիշեալ խնդիրների ուսումնասիրութեամբ զբաղվէին ոչ թէ միայն ուսուցիչ-մանկավարժները, այլ և դպրոցական առողջապահութեամբ հետաքրքրվող մասնագէտ բժիշկները։ Ամսագրի վերոյիշեալ համարում Գ. Ղազարեանը սկսել է իր «Մայրենի լեզուի ուսուցումը» յօդուածի շարունակութիւնը։ Այդ յօդուածի առաջին մասում («Նոր Դպրոց» № 3) խիստ միակողմանի և նեղ սահմաններում բացատրական ընթերցանութեան պակասաւոր կողմերը քննադատելուց յետոյ, յօդուածագիրը երկրորդ մասում՝ շարունակութեան մէջ ուզում է պարզել, թէ «ինչպէս պէտք է տանել բացատրական ընթերցանութիւնը», որ «կատարելապէս (?) ծառայած լինի նպատակին»։ Սակայն այս բանի համար Գ. Ղազարեանի առաջարկած միջոցները ոչ մի նորութիւն չեն ներկայացնում։ Չը գիտենք ինչու համար յօդուածագիրը մռայութեան է տալիս և չէ խօսում նախապատրաստական զրուցատրութեան մասին (предварительная бесѣда предъ объяснительнымъ чтеніемъ), որը միշտ կատարվում է բացատրական ընթերցանութիւնից առաջ։ Չէ՞ որ նախապատրաստական զրուցատրութեան նպատակն է հէնց. «Աշակերտների գիտակցութեան մէջ առաջ կոչել այն մտապատկերներն և հասկացողութիւնները, որոնք թափանցված են սոյն մտապատկերների համապատասխան զգացմունքներով, որոնք ընթերցանութեան միջոցով պէտք է զարթնեն աշակերտի հոգու մէջ» (ընդգծումը յօդուածագրինն է)։

Եղ. Կլապարէտի «Մտաւոր յոգնութիւնը» յօդուածը (Թարգմ. Ռ. Քաջբերունու) շատ ուշագրաւ է, որովհետև հեղինակը մարմնամարզութեան նշանակութիւնն ու գործադրութեան պայմանները լուսաբանում է բոլորովին նոր հայեցակէտով։

Ա. Նազարէթեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր-Բայազէտ, 28 մայիսի

Սրտով համակրելով «Մշակի» № 107-ում պ. Մուշեղ Բագրատունու «բաց նամակում» յարուցված հարցին, ես իմ ստորագրութիւնն եմ դնում այդ խնդրի, իբրև ժամանակակից հարցի տակ։ Միևնոյն ժամանակ ցանկանում եմ, որ նոյն խնդրի առիթով մտքերի փոխանակութիւն կատարվի Թիֆլիսում մամուլի ներկայացուցիչների, գրական և գաւառական գործիչների, թղթակից-աշխատակիցների և այլ գրական աշխատաւորների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, դեմօկրատական լայն սկզբունքով քննելու և լուծելու այդ լուրջ, հասունացած և ժամանակակից՝ թէպէտ և լուութեան մատնված խնդիրը։ Գ. Սինանեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

8 յունիսի

ԼՈՆԴՈՆ։ Միջազգային դաշնակցութեան անգլիական խմբի նախագահ Ուէրդէլ ռուս հիւրերի ընդունելութեան մասնաժողովի անունից ողջունեց «Վեստմինստէր Օտէլի» մէջ Դումայի և Խորհրդի անդամներին, յայտարարելով վերջում ամենաշատ յայտնի անունները ռուս հիւրերի հրաւիրմանը ստորագրողների թւից։ Ստորագրվածների մէջ կան անգլիական հասարակական կարծիքի բոլոր հոսանքների ներկայացուցիչները. բացի առաջ յիշվածներից, ստորագրվել է, օրինակ, ֆելդմարշալ լորդ Ռոբերտս, Չեմբեռլէն—որդին և այլք։ Ուէրդէլին պատասխանեցին Խոմեակով և Զվեգինցէվ, արտայայտելով յոյս, թէ գալուստը կը նպաստէ երկու ազգութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնների ամրապնդման։ Պրոֆէսոր Ռոբերտսը դոցենտների հետ Լոնդոնի համալսարանի անունից առաջարկեց ծանօթացնել եկողներին Լոնդոնի հետ, որովհետև գիտութիւնը և գիտելիքը—լաւագոյն հողն է մօտեցման համար։ Նրան պատասխանեց Միլիւկովը։ Մնացած խմբերը ուղեկցութեամբ Լոնդոնի պրոֆէսորների և դոցենտների մեկնեցին այցելելու Լոնդոնը։ Երեկոյեան Դումայի և Խորհրդի անդամները իրանց անունները ստորագրեցին Թագաւորի և Ուէլսի պրինցի մօտ։

ԼՈՆԴՈՆ։ Համայնքների պալատ։ Արտաքին գործերի մինիստրութեանն առաջարկվեցին մի քանի հարցեր «Վուդբերն» շոգենաւի միջադէպի առիթով։ Մակկին Նօնվուդ, պատասխանելով հարցերին, կրկնեց արդէն յայտնի փաստերը և մատնացոյց եղաւ ռուսական կանոնների վրա այն նաւերի վերաբերմամբ, որոնք մօտենում են խարիսխ ձգած էսկադրային։ Հաղորդելով միջադէպի մասին և յիշելով, թէ ռուս ծովային օֆիցերը, որ ուղարկվել էր «Վուդբերն», վկայում է կապիտանի յայտարարութեան մասին, թէ նա կատարել է միայն լոցմանի հրամանները, Մակկին Նօնվուդը աւելացրեց, թէ այլ ևս ոչինչ անել չէ կարող մինչև ռուսական պաշտօնական հաղորդագրութեան և «Վուդբերնի» կապիտանի ցուցմունքի ստացումը։ Նացիօնալիստ Մաքնիլլ դիմեց կառավարութեան խնդիրքով հարկաւոր միջոցներ ձեռք առնել, Թագաւոր Կայսրի՝ Անգլիան առաջիկայում այցելելու առիթով, այդպիսի ցաւալի միջադէպի կրկնողութեան առաջն առնելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երէկ տեխնոլոգիական ինստիտուտի մեծ դահլիճում քաղաքագլուխ Րէզցովի նախագահութեամբ բացվեց քաղաքային չորս-դասեան դպրոցների առաջին համառուսական համագումարը։ Ժող. լուս. մինիստրը ողջունեց համագումարը հեռագրով, ցանկանալով լիակատար աջողութիւն։ Համագումարը բաժանվեց սեկցիաների։ Համագումարին կից սարքված է մանկավարժական ցուցահանդէս։

ԿԱԶԱՆ։ Նկարչական դպրոցի շինութեան մէջ բացվեց ժամանակակից ռուսաց գեղարուեստի ցուցահանդէսը։ Ցուցադրվել են մօտ 1000 պատկերներ։

ԿԻԵՎ։ Շարունակ զօրքեր են գալիս Պօլտավա հանդէսներին մասնակցելու համար։

ԲԼԱԳՕՎԷՇՉԷՆՍԿ։ «Վլադիմիր» նաւի վրա պօստային ծրարները բանալու ժամանակ երևան հանվեց 15,200 րուբլու ոսկու և 8844 րուբլու թղթադրամի գողութիւն։

ՌԵԱԶԱՆ։ Գաւառում փոթորիկը, հեղեղը և կարկուտը միասին ոչնչացրել են 500 դեսեատին ցանքսեր։

ՍԻԶՐԱՆ։ Թուրքական Ախդէշէֆ գիւղում այրվեցին 72 խրճիթներ։ Վնասները խոշոր են, հրկիզեալների դրութիւնը ծանր է։

ՑԵՏԻՆԷ։ Սկուպշչինան միաձայն ընդունեց առևտրական պայմանագրերը Ռուսաստանի, Բօլգարիայի և Թիւրքիայի հետ։

ԽԱԲԱՐՕՎՍԿ։ Մուստախիտդինօվ վաճառականից գրօնելու ժամանակ յափշտակեցին նրա 9-ամեայ որդուն։ Հետևեալ օրը նրա մօտ եկաւ մի անյայտ կովկասցի մի նամակով, որով նրանից որդու փրկանքի համար պահանջվում էր 76,000 րուբլի։ Մուստախիտդինօվը ոստիկանութիւն հրաւիրեց։ Յանցաւորը մաուզէրի երեք հարուածով սպանեց նրան, յետոյ ինքն անձնասպանութեան փորձ արեց։ Նրան մերձիմահ տարան հիւանդանոց։

ՎԻԷՆՆԱ։ Վճռաբեկ դատարանը մերժեց Գալիցիայի փոխարքայ կոմս Պոտոցկուն սպանող Սիչինսկու բողոքագիրը ի դէմս մահվան պատժի։

ՇԱՆԽԱՅ։ Կայսերական կարգադրութեամբ պաշտօնեաներին խստիւ արգելվում է օպիում ծխել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Յ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.

Ա. Պ. ՀԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Զբաւսրները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Էլիզավետինսկայա փ., 79, ակ. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։

Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի բզի և ականջի հիւանդութիւններ։

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Մ. Ե. ՄԶԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կօպէկ։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։

(կ. ե. ու.) 236. 100—30

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Ամառային երթևեկութիւն
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից մեկնում է

ԲԱԳՈՒ՝ ՊՕՍՏԱՏԱՐ գնացքը 11 ժ. 38 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 6 ժ. 1 ր. առ., Եւլախ՝ 7 ժ. 58 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բալաջարի 4 ժ. 43 ր., Բագու՝ 6 ժ. 7 ր. երեկ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 6՝ 7 ժ. 36 ր. առ., Գանձակ է հասնում 1 ժ. 41 ր. ցերեկ., Եւլախ՝ 3 ժ. 36 ր. ցերեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. 37 ր. գիշ., Բագու՝ 12 ժ. 44 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ՝ 4 ժ. 13 ր. առ., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր. Բալաջարի՝ 1 ժ. 44 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 18 ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏԱՏԱՐ 1 ժ. 44 ր. գիշեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 12 ժ. 35 ցերեկ., Ուլուխանլու՝ 6 ժ. 11 ր. առ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 10 ր. գիշեր.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԱԳՐԱՆՔ. 5 ժ. երեկ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 38 ր. առաւ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 12 ր. առաւ., Երեւան՝ 10 ժ. 7 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ ԱՐԱԳ. ԳՆԱՑՔ 8 ժ. 31 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 7 ժ. 41 ր. առ.։ ՊՕՍՏԱՏԱՐ՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 10 ժ. 33 ր. առ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 1 ժ. 1 ր. գիշ., Բաթում է հաս- 2 ժ. 34 ր. ցերեկ.։

Թիֆլիս է հասնում

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ ՊՕՍՏԱՏ. ԳՆԱՑՔԸ 8 ժ. 6 ր. երեկ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ № 5՝ 12 ժ. 11 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ. № 11՝ 10 ժ. 45 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ ԱՐԱԳ. 9 ժ. 36 ր. առ., ՊՕՍՏ. 10 ժ. 38 ր. երեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 8 ժ. 42 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏ. 6 ժ. 26 ր. երեկ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱԳՐԱՆՔ. 6 ժ. 27 ր. ցերեկ.։

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.

Վելիամինօվսկայա փող., № 10.

(օ. մ.) 100—94

ԲԺԻՇԿ
Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ
Վերադառնալով՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։

Ներքին և ջղային հիւանդութիւններ։
Առանձնապէս՝ սրտի և թոքերի։

Ընդունելութիւնը՝ } առաւօտեան ժ. 10—12-ը. երեկոյեան ժ. 5—6-ը.

Սօլօլակսկայա փող., № 6, տ. Միրզօյեվի։

(օ. մ.) 344. 100—72

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Մայիսի 15-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում։
ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ, Վերխնի Բուլվար, տ. Գիրէի, № 14. Пятигорскъ, Верхній Бульваръ № 14, д. Гирей.

(օ. մ.) 434. 20—11

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ վեներական (սիֆիլիս), միզասեռական և մորթու ցաւերի։ Ընդունում է հիւանդ. Կովկասեան հանք. ջրերում—ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ և ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ։ Հասցէն՝ Կիսլօվօդսկ, հիւրանոց «Ռոսսիա»։

(օ. մ.) 100—88

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԳԻ—ՃԱՇԱՐԱՆ
ԻԺԱՆԷ ԸՆԿ.

Դվորցովայա փող., Վ. բաց Ազնուական. ամառային թատրոնին կից։

Այգում ամեն օր նուագում է լարանուագների երաժշտախումբը՝ պ. Գ. Պալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.։

ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.։ Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ։

Գները չափաւոր են
Այգի-ճաշարանի մուտքը ձրի է։

(ա. օ.) 50—1

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ"
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
«Этикетъ утвержденъ прав.» մակագրութեամբ.

Գլխաւոր պահեստատեղը Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման Կովկասեան Ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։

(10, 20, 30) 50—48

Մի ուսանող
պատրաստում է ցանկացողներին բոլոր դպրոցների համար։ Պատրաստ է գնալ և ամարանոց։

Հասցէն՝ Дворцовая, писчебумажный магазинъ Баджагова.

(օ. մ.) 514. 3—3

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ

սրանով յայտարարում է, որ այս տարվայ յունիսի 16-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, նշանակված է աճուրդ, որի ժամանակ ցանկացողները պէտք է ներկայացնեն կնքված ծրարներով իրանց գրաւոր յայտարարութիւնները կապալով վերցնելու Ներսիսեան դպրոցի նոր շէնքի հողի և քարի վերաբերեալ աշխատանքները «Նադիրովկա» կոչված տեղում, երկաթուղու գծի միւս կողմը։ Աճուրդին մասնակցողները պարտաւոր են ներկայացնել 200 ր. գրաւական հողի աշխատանքների, 3500 ր. հիմքը գնելու և պատերը շինելու համար, իսկ ցօկոլի դրսի մասերը (облицовка) Ալգետի կամ Սանահինի քարով շինելու համար—500 ր.։ Տեխնիկական պայմանները, մակարդակը և պայմանների նախագիծը կարելի է տեսնել Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական դիւանում ամեն օր առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 2-ը (Ներսիսօվսկայա փողոց տուն № 3)։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ հոգաբարձութիւնը կարող է աճուրդը չը հաստատել ամենապակաս գին տուողի վրա։

(հ. կ.) 543. 2—1

Ա. ՄՕԶԷՐ

Ժամացոյցների խոշոր ֆաբրիկանտ, աշխարհիս յայտնի Ա. Մօզէրը իր ֆաբրիկայից բաց չէ թողնում չը ստուգված ժամացոյցներ։ Ա. ՄՕԶԷՐԸ ծառայում է իբրև ամենալաւ երաշխաւորութիւն ժամաց. յատկութեան, ամրութեան և ճշգութեան։ Ա. ՄՕԶԷՐԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ, սև պողպ., տղամարդկ., բաց, շատ տափակ (արծաթի րուբլու չափ), ֆանտաստ. ցիֆերբլ., լարելը առանց բանալիի, բէժօնտուարը 15 քարի վրա, ձեռ նոր տեսակի, շքեղ—12 րուբլու փոխար. ՄԻԱՅՆ 3 ր. 25 կ., 2 հատը—6 րուբ.։ Կանանց ժամ., բաց՝ 4 ր.։ Ճանապարհածախքը 1—4 հատի համար 40 կ., Սիբիր՝ 75 կ.։ Պատուէրները կատարվում են վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։ Շքեղ շղթաներ, նորաձև ոսկուց, բրէլօկով—հատը 75 կ. և 1 ր. 50 կ.։, երկարը՝ 2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Հասցէն՝ Т—во „Патентъ", Варшава, Св. Креста № 48. Отдѣл. 23. Նախազգուշութիւն.—Պ. պ. գնողների ուշադրութիւնն ենք դարձնում, որ մօզէրեան իսկական ժամացոյցներն են «Ա. ՄՕԶԷՐ»։

(10, 24. յուլ. 8) (В.37493) 527. 3—1

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅՈՑ Կ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՍԵԿՑԻԱՆ

յայտարարում է, որ Թիֆլիսում յունիսի 10-ից կը բացվեն

Մանր վարկի հաշւապահական կուրսեր գիւղական ուսուցիչների համար ձրի,

իսկ կողմնակի անձանց՝ վճարով։

Ցանկացողները դիմեն Թիֆլիս, I Тумановская, 13. И. З. Теръ-Степанову.

(ա. օ.) 534. 4—3

ԴԵՂԱՀԱՏՆԵՐ
Cascara Midy

Ֆրանսիական ժողովրդական միջոց
ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՓՈՐԿԱՊՈՒԹԵԱՆ դէմ

Ընդունելութեան չափը. 2 դեղահատ երեկոները, պառկելուց առաջ.

Cascara Midy-ն (Կասկարա Միդի) չէ առաջացնում որովայնի մէջ ցաւեր, ոչ էլ հեւոց և փորլուծութիւն։

Դեղավաճառանոց MIDY, 140, faubourg St. Honoré, Парижъ. Ռուսաստանի գլխաւոր դեղավաճառանոցներում։

(10, 18, 28) (М.189140) 539. 3—1